

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatus De Regimine Ecclesiae Episcopalis In Octo Libros Distributus

Antonelli, Giovanni Carlo

Velitris, 1650

De vi, ac potestate legis humanae. Cap. I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11401

IO. CAROLI ANTONELLI

SAC. THEOL. AC I. V. D. VELITERNI.

LIBER PRIMVS

DE CVLTV, ET PRIVILEGIIS ECCLESIAE VM.

V M Episcopus non solum ea, quae fori externi, sed etiam quae interni sunt, cognoscat cap. Cleros 21. dist. cap. noui. de iudic. ideo nos hunc ordinem sequentes, de ijs primum, quae ad externum forum, deinde, quae ad internum spectant, Deo adiuuante dilucide, ac breuiter agemus. Quia verò hic tractatus plenus est tam canonicis, quam civilibus legibus, operae pretium est, aliquid de earum efficacia praemittere, ut vnico intuitu quisque sciat, quas, & quales leges seruare debeat, quo casu ab illis immunis sit, & quando à culpa etiam excusetur.

S V M M A R I V M.

- 1 **P**ROSSUNT auctoritate humana Ecclesiastica condere leges, quae obligent in conscientia.
- 2 Leges humanae si iusta sint, deriuantur à lege diuina, & aeterna.
- 3 Leges iniustae non obligant.
- 4 Non omnes leges obligant sub mortali, sed tantum illa, quarum Auctores intendunt sub mortali obligare.
- 5 An in dubio leges obligent sub mortali.
- 6 An Praelatus imponens aliquam poenam temporalem, praesumatur excludere spiritualem.
- 7 Solent legislatores Ecclesiastici comminari spiritualem poenam quando in Conscientia volunt obligare.
- 8 Quando lex imponit grauem poenam, grauis etiam censenda est culpa.

- 9 Nemo tenetur ante sententiam declaratoriam soluere poenam etiam ipso facto latam.
- 10 Fallit in poena excommunicationis, suspensionis &c.
- 11 An potestas civilis ferro possit leges obligantes sub mortali.
- 12 Legum civilium Conditores non ad poenam spiritualem, sed ad temporalem tantum respiciunt.
- 13 Quando lex iusta dicatur, vel iniusta.
- 14 Iusti possunt Superiores punire transgressorem statim ac lex sufficienter est promulgata.
- 15 An liget lex usu non recepta.
- 16 Praesumendum est, eam legem, qua à Rep. non recipitur minime ei conuenire.
- 17 Ad legem abrogandam non requiritur scientia Principis, qui noverit legem usu non recipi.
- 18 Quando lex dicatur usu recepta vel non.
- 19 Quando lex tollatur per non usum.
- 20 In lege civili requiritur acceptatio Populi.
- 21 Ad obligationem legis Canonicae non requiritur acceptatio Populi.
- 22 Summus Pontifex à Deo potestatem accipit.
- 23 Effet contra fidem dicere summum Pontificem non posse legem aliquam condere independentem à Populo, vel à contrario usu.
- 24 Constitutiones Papae eo ipso, quod sunt promulgatae censentur effectivatae.
- 25 Decretum irritans impedit contrarium usum.
- 26 In quo casu consuetudo contraria derogare possit sacris canonibus.
- 27 Quid dicendum sit de statutis, seu legibus Episcopi.
- 28 Potestas Episcopi à Papa derivatur.
- 29 Romanus Pontifex potest Episcoporum iurisdictionem tollere, minuere, & variare.
- 30 Lex, quae per omnia disponit, quod ius Divinum, vel naturale, non potest tolli contraria consuetudine.
- 31 Non potest Laicus acquirere iurisdictionem in Clericos.
- 32 Quando lex Canonica resistit alicui consuetudini, illamque reprobat, ut irrationabilem, non potest talis consuetudo abrogare legem.
- 33 An id, quod additur iuri Divino, aut naturali contraria consuetudine tolli possit.
- 34 Si conditor legis sciit desuetudinem, sufficienter duo, vel tres actus contrarii ad legem abrogandam, si vero ignorat, requiritur spatium 10. annorum.
- 35 Ad tollendam legem civilem iam receptam sufficit consuetudo decennialis, ad tollendam vero legem Canonicae requiritur consuetudo quadraginta annorum.
- 36 Ad consuetudinem inducendam non requiruntur necessario actus iudiciales.
- 37 In dubio praesumitur pro viridi legis observantia.
- 38 Transactio decennio non potest Princeps compellere subditos ad servandam legem usu non receptam.
- 39 Lex non acceptata ab initio potest subsequenti tempore acceptari.
- 40 Quod tempus requiratur ad inducendam consuetudinem in re Ecclesiastica, & spirituali, quae sit praeter legem Canonicae.

- 41 Privilegium per decennium amittitur, quando quis eo potuit uti & usus non fuit.
- 42 An, & quando non recipientes legem peccent mortaliter.
- 43 Referuntur alij casus, in quibus Doctores à mortali excusant legum transgressores.
- 44 An dies festi novi Testamenti sint iuris divini, vel humani.
- 45 An consuetudo cuiusq; Prouincia, seu Ciuitatis attendenda sit circa obseruationem dierum festorum.
- 46 An opifces diebus festis vendentes calceos, vasa terrea, vestes, vel animalia ratione consuetudinis excusentur à mortali.
- 47 An similiter excusentur Tonsores ac molentes.
- 48 An excusentur à præcepto audiendi missam puellæ seu mulieres ubi consuetum est, quod certo tempore non exeant.
- 49 An excusentur muliones, vendentes pignora, ius dicentes Rusticis, ac ipsimet rustici contrabentes, ac Notarij, qui eorum contractus celebrant diebus festis, & nu. 50. 51. & 52.
- 53 An valeant contractus diebus festis celebrati.
- 54 An Inquisitores possint diebus festis acta conficere.
- 55 An testimonium ferri possit die festo.
- 56 An diebus festis possit fieri executio realis, & personalis in causis ciuilibus, ubi adesset talis consuetudo.
- 57 An Debitores de fuga suspecti diebus festis in carcerem detrudi possint.
- 58 Episcopus potest sua auctoritate
- supradictas, & alias similes consuetudines reprobare.
- 59 Episcopus potest prohibere vandas, & mercatus, qui etiam ex antiqua consuetudine fiunt.
- 60 Episcopo contradicente subditi non amplius à peccato excusantur ratione consuetudinis.
- 61 Leges Canonice non abrogantur nisi per consuetudinem rationabilem, ac legitime præscriptam.
- 62 Consuetudo in hoc casu non est extendenda nec dilatanda.
- 63 In casibus necessarijs, in quibus opera seruilia licite exercentur, non potest exigi pœna.
- 64 Absq. licentia Episcopi præstari potest iuramentum pro pace, vel aliâ necessitate.
- 65 Episcopus tenetur credere viris bona fama, qui dicunt se cum causa exercuisse opera seruilia.
- 66 In dubio semper petenda est licentia ab Episcopo.
- 67 An violantes præceptum dierum festorum amittant animalia.
- 68 Episcopi possunt facere statuta etiam pœnalia.
- 69 Statuta huiusmodi non debent contrariari Sacris Canonibus.
- 70 Si fiant in Synodo sunt perpetua.
- 71 Edicta Inquisitorum sunt perpetua.
- 72 Item gratia ab Episcopo concessa, nisi concedantur ad beneplacitum.
- 73 Ordinationes, seu edicta extrâ Synodum temporanea sunt.
- 74 Idem dicitur de edictis, quæ fiunt à Vicario Episcopi.
- 75 Censura lata per constitutionem Synodalem semper durat, secus si extrâ Synodum.
- 76 Licentia audiendi Confessiones nõ

- 4
- expirat mortuo delegante.
- 77 Declaratur supra dicti conclusi.
- 78 Littere dimissionis et ordines non expirant morte concedentis.
- 79 An Vicarius Episcopi possit concedere litteras dimissionis.
- 80 An lex civilis liget Clericos & num. 81.
- 82 Lex generaliter disponens non faciendo mentionem de Clericis ex vi directiva, non coactiva Clericos ligat.
- 83 Intelligitur quando est Ecclesia favorabilis.
- 84 Quando lex potest se habere ad commodum, & incommodum non dicitur prejudicialis.
- 85 Leges generaliter promulgatae, & quae sacris Canonibus non contradicunt, videntur ab Ecclesia approbata.
- 86 Clerici expedientes pecuniam ultra taxam, aut vendentes triticum maiori pretio, quam sit à Principe constitutum, peccant, & tenentur ad restitutionem.
- 87 Iudex Ecclesiasticus non tenetur punire Clericos poenis à lege civili impositis.
- 88 Non lex civilis, sed ratio naturalis Clericos ligat.
- 89 Ecclesia, seu Clericus haeres institutus non conficiens inventarium non tenetur ultra vires hereditarias.
- 90 Citatio, & acta coram Iudice seculari facta contra interesse pretendentes in consecutione Inventarii non afficiunt Clericos creditores.
- 91 Clerici passim non ligantur iure congruo, neque statuto de causis compromittendis inter affines, nec

alio statuto laicorum.

- 92 Clerici non comprehenduntur sub statuto laicali prohibente extractionem frumenti.
- 93 An leges, quae certam formam in contractibus praescribunt comprehendant Clericos.

CAP. I.

De vi, ac potestate legis humanae.

§. I.

An lex humana obliget in conscientia.

POSSE auctoritate humana Ecclesiastica cōdi leges, quae obligent in conscientia etiam de rebus, quae à lege diuina, & naturali praescriptae non sunt, docent communiter Theologi cum S. Thoma in p. 2. q. 96. art. 5. & Canonista in cap. 1. de Constit. Syku. in ver. lex num. 9. Nauar. in man. c. 23. n. 48. Greg. de Valent. in tract. de Potest. leg. hum. lib. vn. cap. 2. Iacob. de Graff. Decis. aurear. par. 1. lib. 2. cap. 10. nu. 2. ubi dicit hanc esse veram & communem opinionem omnium Doctorum, & alij quos refert, & sequitur Bonacin. tom. 2. in tract. de legibus disp. 1. q. 1. pun. 7. §. 1. n. 1 & haec constans semper fuit contra Lutherum, & sequaces, sententia SS. Patrum perpetuo etiam vsu ab initio nascentis Ecclesiae confirmata, quod, & Apostolorum canones, & Pontificum decretales aperte testantur.

Haec conclusio constat etiam ex definitione multorum Concilio-

lio-

1. horum præsertim *Viennæ, relati*
in Clem. Ad nostrum de Heret. &
Tridentini sess. 6. can. 20. atque ex
 auctoritate Sac. Scripturæ *Act. 16.*
 ubi Apostolus monebat fideles,
 ut custodirent dogmata, quæ erant
 decreta ab Apostolis, & Seniori-
 bus, & *1. ad Thessal. 4.* scitis enim,
 inquit, quæ præcepta dederim vo-
 bis per Dominum Iesum, quam-
 vis D. Paulus, & alij Apostoli quas-
 dam leges tulerint de rebus non
 præscriptis vlla lege Divina, vel
 naturali, ut ex diuersis Sac. Scri-
 pturæ locis obseruat *Greg. de Va-*
lent. loco cit. cap. 1. & 3. ubi ex his
 probat hanc conclusionem esse
 2. de fide: leges enim humanæ, si iu-
 stæ sint, deriuantur à lege diuina
 & æterna secundum illud eius-
 dem Apostoli *ad Rom. 13.* non est
 potestas nisi à Deo, & qui potesta-
 ti resistit, Dei ordinationi resistit,
 & ideo habent vim obligandi in
 foro Conscientiæ *S. Tho. commu-*
niter receptus in 1. 2. d. q. 96. art. 4.
 Unde idem Apostolus ubi supra,
ad Rom. 13, subdit, quod qui po-
 testati resistunt, ipsi sibi damna-
 tionem acquirunt: & D. Petrus in
Epist. 2. cap. 2. similiter dicit, ali-
 quos, quoniam dominationem
 contemnerent, reseruos fuisse
 in diem iudicij cruciandos; atque
 hic semper fuit communis fide-
 lium sensus, ut existimarent se morta-
 liter peccare violando leges ali-
 quas ecclesiæ, ut constat ex *cap.*
violatores 25. q. 1. Si verò leges
 3. iniustæ sint, iam legis nomen non
 merentur, & ideo non obligant,
 ut dicunt Theologi communiter
cum S. Thom. loco cit. d. art. 4.

4. Non tamen omnes canonicæ
 sanctiones obligant sub mortali;
 sed tantum illæ, quarum auctores
 intendunt sub mortali obligare,
 dummodò iuste sint, ut est com-
 munitatis Doctorum opinio. *Nau.*
in man. cap. 23. num. 48. & 55. Bo-
nacin. loco cit. nu. 2. colligitur au-
 tem, legem sub mortali obligare
 si de re graui disponat, quod re-
 mittitur arbitrio prudentis viri,
 qui hac in re considerare debet
 finem, & circumstantias, quibus
 adductus est legislator ad feren-
 das leges, *Greg. de Valent. loc. cit.*
cap. 2. Grass. de vis. aur. par. 1. lib. 2.
cap. 10. num. 8. & seq. & alij apud
Bonacin. d. disp. 1 q. 1. pan. 7. §. 4.
num. 2. & seq. & ita intelligi de-
 bet *textus in cap. 2. de maior. &*
obed. & alij similes; vel si præci-
 piat id, quod aliàs ex vi legis di-
 uinæ, & naturalis esset faciendum
c. fin. de Consuet. vel si contineat
 pœnam præsupponentem pecca-
 tum mortale, videlicet, si quid
 præcipiat, vel prohibeat sub pœ-
 na excommunicationis, aut indi-
 gnationis Dei, & Sanctorum Pe-
 tri, & Pauli, & alia simili *N. uar-*
loc. cit. num. 53. & 59. Bonacin. d.
§. 4. n. 30. aut quando lex expres-
 se aliquid sub peccato mortali
 præciperet, vel prohiberet, ut
in cap. perpetuo, & cap. commissæ
de elect. in 6. Idem dicendum est,
 si quid præcipiat sub pœna sus-
 pensionis, interdicti, vel irregu-
 laritatis. huiusmodi enim præce-
 ptum regulariter obligat sub mor-
 tali iuxta communem Doctorum
 sententiam, quamuis contrarium
 sentiat *Salon. 2. 2. to. 2. q. 77. art. 1.*
contr.

- contr. 8. nu. 8. & alij apud Dian. p. 1. ref. mor. tract. 10. ref. 21. vbi dicit. huiusmodi pœnas posse etiam incurri propter peccatum veniale.*
- 5 In dubio autem leges Canonicas, quæ pœnam temporalem constituunt, ad culpam non obligare, tenet *Nauar. in man. d. cap. 23. num. 55. & 61. vbi dicit, quod*
- 6 Prælatus imponens aliquam pœnam temporalem præsumitur excludere spiritualem, quia in dubio iudicare debemus, legem esse minus pœnalem *cap. in pœnis de Reg. Jur. in 6. l. si Præses & l. interpretatione ff. de pœn. solent enim legislatores ecclesiastici comminari spiritualem pœnam, quando*
- 7 in conscientia volunt obligare, & ideo si tantum pœnam temporalem statuât, indicium esse videtur, quod ad eam tantum obligare intendunt, *& ita tenent etiam alij plures DD. quos refert, & sequitur Dian. d. par. 1. tract. 10. ref. 17. 18. & 20.*
- 8 Alij verò contrariam partem tumentur, quando lex grauem imponit pœnam, tunc enim regulariter grauis etiam censenda est culpa, & hæc sententia communis est & probabilior, *ita Graff. par. 1. de is. lib. 2. cap. 10. nu. 8. Barbosa. in cap. 2. num. 6. de maior. & obed. Sot. 1. de Iust. q. 6. art. 4. & 5. & alij apud Bonacin. d. disp. 1. q. 1. pun. 7. §. 4. num. 27.*
- 9 Nemo autem tenetur ante sententiam declaratoriã soluere pœnam etiam eo ipso latam, quamuis factum esset notorium, nisi manifeste appareat, talem esse Legislatoris intentionem, vt velit delinquentem ante sententiam Iudicis pœnam subire iuxta veriorum opinionem, quam sequitur. *Cas. 2. 2. q. 12. art. ult. Graff. p. 1. lib. 2. cap. 11. nu. 3. & seq. Bonacin. d. pun. 7. §. 2. num. 8. & seq. & alij recentiores communiter, id tamen fallit in pœna excommunicationis, suspensionis, interdicti, irregularitatis, & inhabilitatis, hæc enim ante Iudicis sententiam incurritur, cū ad sui executionem nullam hominis actionem requirat* *Bonacin. ibidem nu. 9. vbi alios refert, & est communis opinio, licet quoad inhabilitatem contrarium teneant DD. quos refert & sequitur idem Dian. par. 3. tract. 2. ref. 66.*
- 11 Ferri etiam posse legem obligantem sub mortali à Potestate civili, dicit *Greg. de Valent. d. tract. de potest. leg. hum. lib. vn. cap. 2. vbi censet hanc etiam propositionem esse certam ex fide Graff. par. 1. lib. 2. cap. 10. num. 2. Bonacin. in tract. de legib. disp. 1. q. 1. punct. 7. §. 1. num. 1. & alij communiter. hæc enim deriuatur etiam à lege diuina, cum non sit potestas nisi à Deo, vt d. Apostolus ad Rom. 13. dicat siquidem lex diuina, & naturalis legi iustæ superioris, siue Ecclesiastici, siue secularis esse parendum: vnde, *Prouerb. 8. dicitur, per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: & idem Apostolus ad Titum 3. Admone, inquit, illos Principibus, & potestatibus subditos esse.**
- 12 Obseruat tamen, *Naui. in man. d. cap. 23. num. 55. & conf. 3. nu. 2. de Consti. quod lex Principis secularis*

secularis prohibens, vel iubens aliquid sub pœna temporali, non videtur ad peccatum mortale obligare, nisi cum id, quod prohibet, aut iubet, per aliam legem diuinam, naturalem, aut canonicam esset sub pœna peccati mortalis prohibitum, vel iustum: quod probatur tum ex consuetudine quæ ita huiusmodi leges interpretata est, tum quia legum ciuiliu cōditores præsertim antiqui non pœnas spirituales, sed temporales tantum respiciunt, *et constat. ex l. 1. ff. de iust. & iur. & ex cap. facta dist. 4.*

13 Dicitur autem lex iusta & ex fine, quando scilicet ordinatur ad bonum commune, & ex auctore, quando scilicet lex lata non excedit potestatem ferentis, & ex forma, quando scilicet secundum æqualitatem proportionis imponuntur subditis onera in ordine ad bonum commune, & ex natura, quando scilicet est de rebus in se iustis: quemadmodum iniusta lex dicitur vel ex fine, sicut cum aliquis Præsiciens leges imponit onerosas subditis non pertinentes ad utilitatem communem, sed magis ad propriam cupiditatem, vel gloriam; vel etiam ex auctore, sicut cum aliquis legem fert ultra sibi commissam potestatem: vel etiam ex forma, puta cum inæqualiter onera multitudini dispensantur, etiamsi ordinentur ad bonum commune: vel etiam ex natura, quando scilicet est de illicitis, puta, *S. Tho. ab omnibus receptus p. 2. q. 96. art. 4. Graff. par. 1. lib. 2. c. 10.*

num 19. Sylu. in ver. lex nu. 5. & alij communiter. ad iustitiam tamen legis requiritur iustitia secundum omnes causas simul, quamuis ad iniustitiam sufficiat iniustitia secundum vnã, quia bonum ex totali, & integra causa, malum ex singulis defectibus. *Sylu. ibidem, & est communis Theologorum sententia.*

§. II.

An obliget lex vsu non recepta.

14 **P** Utant nonnulli Doctores, ad legis obligationem non requiri acceptationem Populi, præsertim si leges sint suauis, & faciles, & cōmune bonū respiciant, quia iustitiam. *14* Possunt Superiores punire transgressorem statim ac lex sufficienter est promulgata nulla Populi spectata acceptatione. *Ita Suar. in tract. de legib. lib. 3. cap. 19. & alij apud Bonacin. eod. tract. disp. 1. q. 1. pun. 4. num. 27.* communior tamen est sententia aliorum asserentium legem humanam, antequam recipiatur saltem per maiorem partem vniuersitatis, non ligare, quoniam promulgari videtur sub hac conditione, si recipiatur saltem per maiorem partem. *c. in istis §. leges dist. 4. l. de quibus ff. de legib. glos. in cap. 1. de Treug. & Pac. quam communiter sequuntur DD. ut d. Felin. in d. cap. 1. n. 6. vers. lex noua Bart. conf. 144. & in l. fin. §. sed cum antiquitus C. de Curat. furios. Alex. conf. 132. n. 1. & 2. ubi dicit hanc esse magis cō-*
mu-

- munem Socin. Iun. conf. 32. n. 47. vol. 3. Mantio. de Tacit & ambig. conuent. tom. 1. lib. 5. tit. 13. n. 35. Ruin. conf. 13. n. 27. & 28. lib. 2. Couar. var. lib. 2. cap. 16. n. 6. vers. Quinto sunt Menoch. de Presumpt. lib. 2. presump. 2. n. 1. Gutier. de iuram. confir. par. 1. c. 38. n. 9. Sanchez. de matrim. lib. 3. disp. 18. n. 1. Nauar. in man. cap. 23. n. 41. & 62. & conf. 1. n. 23. & seq. de constit. Dian. par. 1. tract. 10. ref. 1.
- 16 præsumentum est enim eam legē, quæ à Rep. non recipitur, minime ei conuenire. ex quo infert. Felin. loco cit. n. 13. vers. considerando.
- 17 *ra secundo*, quod ad legem abrogandam non requiritur scientia Principis, qui nouerit, legem vsu non recipi, & nihilominus tolleretur ipsius non vsu, quia sufficit tacitus Principis consensus, qui consistit in tacita illa conditione, si recipiatur, sub qua lex initio sancitur ut dicit Azor par. 1. infert mor. lib. 5. d. cap. 4. quest. 2. Bonacin. tom. 2. d. disp. 1. q. 1. pun. 4. num. 45. & notant omnes in cap. fin. de consuet. quicquid dicat Sylu. in ver. lex num. 6. dict. 4. & alij apud Dian. par. 1. tract. 10. ref. 4.
- 18 Vsu autem recepta lex non dicitur, si Populus, aut maior pars prosequitur facere, quod ante legis promulgationem facere consueuerat, siue Populus sciat legē promulgatam esse, siue ignoret Nau. conf. 1. num. 25. & 26. de Constit. ubi hanc dicit esse veriorē opinionem Azor. par. 1. lib. 5. c. 4. vers. nihilominus Garc. de benefice. par. 11. cap. 5. num. 155. Neque diceretur vsu recepta, si ab aliqui-

bus lex obseruetur, quemadmodum enim tunc dicitur vsu recepta, quando tota Resp. vel eius maior pars eam obseruat, quamuis aliqui contra legem faciant, ita recepta vsu non censetur, quando vel tota Resp. vel maior pars eam non obseruat, licet ab aliquibus obseruetur. Felin. in d. cap. 1. nu. 11. limit. 2. de Treug. & pac. Suar. de legib. lib. 4. cap. 16. n. 9.

19 Non tamen tollitur lex simpliciter per non vsu, puta quia per longum tempus legis casus non euenierit, sed requiritur contrarius vsus contra legem. Azor. 1. par. lib. 5. d. cap. 4. quest. 7. Put. decis. 1. nu. 3. lib. 1. Curt. iun. conf. 129. num. 12. par. 1. Mantio. de Tacit. & ambig. lib. 5. tit. 12. num. 38. & seq. Seraphin. decis. 153. nu. 2. Megal. in Promptuar. ver. abrogatio legis n. 6. nisi talis non vsus includeret æquipollenter actum contrarium legitunc enim per huiusmodi non vsu tolleretur Nau. conf. 1. nu. 2. de consuet. Bonacin. d. disp. 1. q. 1. pun. ult. §. 3.

Sed pro maiori huius rei intelligentia distinguendum est, aut sermo est de lege ciuili, & tunc admit tēda est sententia affirmās, requiri acceptationem populi ad legis obligationem, quia Rex seu Princeps à Populo habuit potestatem l. 1. ff. de constit. princip. Cou. practic. cap. 1. num. 2. ubi dicit, quod Deus ipse ab ipso natura iure liberā fecisse videtur gentibus potestatem sibi Principes, Reges, & Magistratus constituendi: vnde Rex seu Princeps Populum, & eius potestatem representat vt

dicit S. Thom. 2. 2. q. 97. art. 3. ad 3. Caiet. tract. 2. Apolog. de Compar. auctor. Pap. & Concil. par. 2. c. 9. & ideo verisimile est, Populum non aliter dedisse Principi potestatem condendi leges, nisi ipse etiam Populus per acceptationem consentiret, ut constat ex antiquissimo Populi Romani ritu, pro ut refert Couar. pp. qq. lib. vn. c. 1. num. 3.

21 Si verò sermo sit de lege canonica, tunc non requiritur acceptatio populi ad legis obligationem: cum enim Summus Pontifex à

22 Deo potestatem accipiat iuxta *cap. nouit. de Iud. extrau. vnic. de consuet. extrau. vnam sanctam de maior. & obed. & docet Couar. loco cit. num. 2. Caiet. in tract. de Roman. Pontif. instit. cap. 3. & alij communiter, consequens est, ut possit validè, & efficaciter operari independentè à consensu Populi. *cap. consequens dist. 11. Sylu. loco cit. nu. 6. Suar. in d. tract. de legib. lib. 4. cap. 16. num. 2. & seq. Dian. p. 1. tract. 10. ref. 1. in fin. & par. 7. tr. 1. ref. 28. Unde esset contra fidè**

23 dicere, Summum Pontificem non posse cōdere legem aliquam independentè à Populo, vel à contrario vsu, ut rectè notant DD. apud Dian. dist. par. 7. tract. 1. ref. 28. versiculo quarto, & quinto. Propterea constitutiones

24 Papæ eo ipso quod sunt promulgatæ censentur effectuatæ, nec potest contra illas induci nō vsus, neque contrarius vsus, nisi data scientia ipsius Papæ, ut dixit Rota *com Card. Canaler. decis. 423. n. 4. & ita etiam tenent alij DD. apud*

Bonacin. de Censur. in partic. disp. 2. q. 3. pun. 16. §. 15. num. 4. vers. 4.

Hoc tamen intelligendum est, quando constat, vel ex coniecturis sufficienter colligitur, Papam velle independentè ab acceptatione Populi obligare ut *di. Bonacin. d. tract. de legib. disp. 1. q. 1. pun. 4. nu. 28. & 29. Dian. p. 7. tr. 1. ref. 28* puta si in lege, seu constitutione

25 adfit decretum irritans, quod impedit contrarium vsum, seu quid simile. *Mantic. de Facit. & ambig. lib. 5. tit. 13. num. 42. Dian. vbi supra d. ref. 28. vers. Sexto Bonacin. de legib. disp. 1. q. 1. pun. 4. num. 29.*

26 Secus dicendum videtur, si non constet de hac intentione Summi Pontificis, tunc enim consuetudo contraria derogat etiam Sacris canonibus, seu Pontificijs constitutionibus, modò sit rationabilis, & legitimè præscripta *ex cap. fin. de Consuet. ut notat etiam Bonac. loco cit. & tunc consuetudo huiusmodi non assumit vires ex tacito consensu Populi, sed ex auctoritate ipsius Summi Pontificis permittentis, & concedentis in d. cap. fin. induci consuetudinem, contra canones, ut post Abb. & Fel. d. Burbos. de offi. & pot. Episc. par. 3. all. 93. num. 29. Dian. par. 7. tract. 1. ref. 28. vers. Quinto. vbi notat, ita esse intelligendos DD. qui asserunt leges Pontificias non obligare, nisi acceptentur à Populo.*

27 Idem de statutis, seu legibus ab Episcopo latis dicit *Suar. in tract. de legib. lib. 4. cap. 16. cui adde Greg. de Valent. in Analys. fid. Cathol. lib. 7. c. 7. vers. ceterum alie due res*

- sunt, & alios apud Barbof. loco cit. par. 1. tit. 1. cap. 1. num. 19. & seq. & par. 3. alleg. 50. num. 1. & alleg. 88.
- 28 num. 8. vbi dicunt, quod potestas Episcopi à Papa, qui est vniuersalis Pastor, deriuatur iuxta c. ita Dominus distin. 19. ex quo S. Tho. 2. 2. q. 39. art. 3. & alij apud Barbof. loco cit. d. par. 1. tit. 1. cap. 1.
- 29 num. 20. inferunt, posse Romanū Pontificem Episcoporum iurisdictionem tollere, minuere, restringere, mutare, aut variare, vt in cap. multum 3. q. 6.
- 30 Si verò lex per omnia disponat, quod ius diuinum, vel naturale, tunc nulla contraria tolli potest consuetudine, quæ dicenda est verius in hac parte corruptela d. cap. fin. de consuet. S. Thom. 1. 2. q. 97. art. 3. ad p. & alij communiter.
- 31 Vnde non potest Iaicus acquirere iurisdictionem in Clericos, cū de iure diuino sint exempti. c. si Imperator dist. 96. c. relati. 1. q. 1. c. quamquam de censib. in 6. Alciat. in cap. cum non ab homine num. 2. de Iudic. Vulp. in Prax. Iudic. For. Eccles. cap. 41. num. 1. Bonacin. de legib. disp. 10. q. 2. pun. 1. §. 1. nu. 3. & alij plures apud Dian. p. 1. tract. 2. ref. 1. & par. 5. tract. 1. ref. 2. 1. vbi id probat ex diuersis Concilijs, & præcipuè ex Tridentino sess. 25. de ref. cap. 20.
- Addit Baldell. in disp. Theol. to. 1. lib. 5. disp. 39. num. 10. quem refert, & sequitur Dian. par. 5. trac. 1. ref. 2. 1.
- 32 1. ref. 2. 1. quod quando lex canonica ab initio resistit alicui consuetudini inducendæ, eamque reprobat, vt irrationabilem, non potest postea talis consuetudo ita

inualescere, vt abroget legem. 33
 Obseruat etiam Felin. in d. cap. 1. num. 8. de Treug. & Pac. quod licet lex consona sit iuri diuino, aut naturali, tamen si quid ei adijciatur, istud additum contraria potest consuetudine abrogari.

§. III.

Quod tempus requiratur ad abrogandam legem.

SI loquimur de lege nunquam obseruata, tunc si conditor legis sciat desuetudinem, & non punit transgressores cum possit, non est opus tempore, sed sufficiunt tot actus maioris partis populi contra legem, ex quibus eliciatur superioris tolerantia Nar. conf. 44. num. 6. de sent. excom. Put. decis. 1. num. 3. lib. 1. videlicet duo, vel tres actus secundum Azor. d. cap. 4. quest. 6. Benintend. decis. 13. num. 10. Dian. par. 1. tract. 10. ref. 7. vbi etiam notat, non esse necessarium, quod isti actus fiant in præsentia Principis Legislatoris, ve eo sciente, sed satis esse, si fiant scientibus Auditoribus Regijs, vel Episcopis, non tamen sufficeret probare vnum actum, quamuis esset notorius toti populo Put. loco cit. Bonacin. de legib. disp. 1. q. 1. pun. ultim. §. 3. nu. 32. nisi esset successiuus, & haberet continuationem per tempus, intra quod induci potest consuetudo Barbof. in cap. vlt. num. 16. de consuet. per text. in c. cum in beneficio de Prab. in 6.

Aut conditor legis ignorat desuetu-

- suetudinem, & tunc requiritur spatium decem annorum ad impediendum ne lex liget *Alciat. conf. 2. n. 34. lib. 9. Couar. var. lib. 2. cap. 16. num. 6. vers. quinto sunt Benintend. Put. & Azor. locis cit. Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 18. n. 1.*
- Alij tamen censent, quod etiam in hoc casu sufficiat repugnantia per actus contrarios, vt dictum est supra ita *Felin. in d. cap. 1. n. 13. vers. considerabam 3. de Treug. & pac. Garc. de Benefic. par. 11. cap. 5. nu. 156. vbi testatur, ita in praxi seruati & hanc sententiam esse tutam in conscientia dicit Dian. par. 1. tract. 10. res. 7.*
- 35 Si verò loquimur de lege à principio recepta, & approbata, & tunc lex quidem canonica per contrariam consuetudinem non tollitur, nisi huiusmodi consuetudo per quadraginta annos confirmata, continuataq. sit; lex autem ciuilis per consuetudinem contraria decennij spatio similiter tollitur *cap. ult. vbi glos. fin. de consuet. Felin. loco cit. Azor. d. par. 1. lib. 5. c. 4. vers. dicendum Bonacin. loco cit. d. pun. 4. n. 47. & pun. ult. §. 3. nu. 32. Megal. in ver. abrogatio legi. m. 4. & 5. Barbof. in d. cap. ult. n. 12.*
- 36 Nec requiruntur necessariò actus iudiciales ad consuetudinem inducendam, sed sufficienter introduci potest per actus extra iudiciales, cum nullo iure cautum sit, vt consuetudo per actus iudiciales confirmetur *Bart. in l. 2. n. 19. C. qua sit long. consuet. vbi de communi Becan. tract. 3. c. 8. quest. 4. & alij apud Bonacin. d. §. 3. n. 25.*
- 37 Obserua tamen quod in dubio

presumitur pro viridi ipsius legis obseruantia, & qui dicit contrarium, debet ipsum allegatum legis non vsum probare. *Benintend. d. decis. 13. n. 10. Dec. conf. 6. 49. nu. 9. Put. dec. 1. in fin. lib. 1. Curt. Iun. conf. 129. n. 12. par. 1. Gozadin. conf. 16. n. 16. Nat. conf. 340. n. 11. vol. 2. vbi dicit, quod Ciuitas habet intentionem fundatam in statutis Roland. conf. 90. nu. 53. vol. 1. Alciat. conf. 2. n. 33. lib. 9. Ricc. in Collect. decis. 1673. par. 5. neque sufficeret probare aliquos actus in contrarium factos, sed esset etiam probandum, quod illi habuerint effectum, & quod talis obseruantia deueniret ad notitiam maioris partis Populi Mantie. de Tacit. & ambig. lib. 5. tit. 13. nu. 42. Seraphin. dec. 153. n. 3.*

38 Secundò obserua, quod transacto decennio si lex recepta non fuit, non potest Princeps per se loquendo compellere subditos ad seruandam legem, quia iam per desuetudinem, seu non vsum decennalè abrogata fuit *Bona. in de legib. d. disp. 1. q. 1. pun. 4. n. 46. vbi citat Suar. Azor. & alios.*

39 Tertiò obserua, quod licet lex non fuerit acceptata, & per consequens non obliget, potest tamen subsequenti tempore acceptari, & obligationem inducere, quia lex per non acceptationem non fuit extincta, sed quodammodo suspensa: secus esset, si à Superiore reuocata iam fuerit, tunc enim non obligaret, nisi iterum feratur à Principe, cum per reuocationem fuerit extincta *Nauar. conf. 1. n. 28. de Constit.*

40 Ultimo obseruat Bonac. d. disp. 1. q. 3. pun. ult. §. 3. n. 3. cum Molin. Reginald. & alijs, quod ad inducendam consuetudinem vim legis habentem in re Ecclesiastica, & spirituali, quæ sit præter legem canonicam, sufficiunt decem anni.

41 His adde, quod etiam priuilegium obtentum à Principe amittitur, si quis per decennium illud non utatur. *h. ff. de Nundin.* quod intellige, si euenit casus, in quo potuit uti priuilegio & non fuit usus. *Feit. in d. cap. 1. n. 10. de Treu. & Pac.* non enim amittitur priuilegium, quando quis eo non potuit uti, aut quia se occasio non obtulit. *l. vnus ex socijs §. ult. & l. seq. ff. de seruit. rust. Præd. Azor. d. cap. 4. quest. 8. Barbosa de offic. & pot. Episc. par. 2. all. 26. n. 13. Ricc. in Collect. decis. 2693. par. 7.*

§. IV.

An peccent mortaliter non recipientes, aut non seruantes legem.

42 **P**rimi quidem, qui absque iusta causa legem Canonicam non recipiunt, aut consuetudine contra eam inducunt, regulariter peccant mortaliter, modo cõflet legislatorẽ voluisse transgressores ad mortalem culpam obligare independenter ab acceptatione Populi, vt dicunt DD. quos refert, & sequitur Bonacin. de legib. disp. 3. q. 1. pun. 4. num. 39. quia lex obligat ad sui acceptationem. *Suar. eod. tract. de legib. lib. 3. cap. 19. n. 10. Dian. par. 1. tract. 10. resol. 2. in fin.* Vnde Apostulus ad

Rom. 13. omnis anima, inquit, potestatibus sublimioribus subdita sit.

An verò successores excusetur affirmatiue respondet *Abb. in c. 1. n. 4. de Treug. & pac. Azor. d. cap. 4. q. 5.* vbi dicit, quod bona fide possunt legem negligere sequuti primos, qui contra legem fecerunt. *Dian. par. 1. tract. 10. ref. 5. Gratian. disert. 588. nu. 15. Garc. de beneficio. par. 11. cap. 5. n. 150. Graff. par. 3. lib. 2. cap. 10. nu. 26. Bonacin. loco cit. d. pun. 4. n. 28.* vbi etiam notat, Episcopos, aut Principes hoc tempore viuentes, quorum Antecessores non receperunt Concilium Tridentinum, dum primum publicaretur, in conscientia excusari, & multo magis eorum subditos: hoc enim casu præsumitur adesse scientia Papæ tolerantis, & permittentis legem non acceptari. *ex d. cap. fin. de consuet. Bonac. ubi sup. n. 29. in fin. Dian. par. 1. tract. 10. ref. 1. in fin.* prætereà iustā causam videtur quis habere non seruandi legem, quæ ab alijs non seruatur, nec capite seruari, cum enim lex respiciat utilitatem communem. *c. erit autem lex dist. 4.* non videtur Legislator velle vnum, vel alterum ligare ad seruandum quod communitas, vel maior pars non seruat. *Felin. in cap. 1. n. 11. limit. 2. de Treug. & pac. Nau. cons. 1. n. 24. de conslit. Bonacin. loco cit. pun. 4. n. 34.* iustam verò causam excusare à violatione legis humanæ, communiter sentiunt Doctores. *cum S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 6. & 2. 2. q. 147. art. 3.* Vnde in successoribus potest inchoari legitima contra legem

gem præscriptio, in qua computari non debet tempus Antecessorum. *cap. de quarta. ex de Præscript. cap. circa de Iurepatr. Helin. in d. cap. 1. n. 12 in fin. Azor. loco cit.*

Secus dicendum est in lege ciuili, nam si maior pars, vel omnes statim à principio recusarunt, non peccant, quia Princeps sub tali conditione, legem statuere videtur, videlicet si moribus vrentiū recipiatur. *Rui. in cons. 13. n. 28. lib. 2. Bonac. d. disp. 1. q. 1. pun. 4. n. 40. qui ibidem n. 39. hoc etiam admittere videtur in lege canonica, quando legislator intendit obligare dependenter ab acceptatione Populi, quia hoc casu nondum purificata est conditio, sub qua legislator intendit obligare: posse autem promulgari leges etiam à Summo Pontifice cum hac conditione, dicit Dian. par. 7. tract. 1. ref. 28. vers. quinto.*

43 An verò peccent primi, qui ceperunt legem ciuilem seruare, & postea desisterunt? negatiuè respondet *Nau. d. cap. 23. n. 55. Dian. par. 1. tract. 10. ref. 17. Bonacin. d. disp. 1. q. 1. pun. 7. §. 1. n. 1. in fin. vbi dicunt, quod consuetudo ita interpretata est leges ciuiles, vt ad culpam non obligent, sed tantum ad pœnam temporalem.*

Sunt etiam alij casus, in quibus Doctores communiter à peccato excusant legum transgressores, videlicet vel propter ignorantiam probabilem *cap. 2. vbi glos. de constit. in 6. Sylu. in ver. lex n. 7. Nau. cons. 1. n. 24. de constit. vel si lex sit nimium dura, & grauis, & talis communiter à Populo, seu Rep. iu-*

dicetur *Suar. in tract. de legib. lib. 3. cap. 19. n. 9. vel si ex obseruantia legis sequeretur magna rerum mutatio, vel periculum, alicuius scandalum idem Suar. vbi supra lib. 4. cap. 16. n. 8. Bonacin. d. disp. 1. q. 1. pun. 4. n. 41. vel si alia rationabilis causa concurrat: in omni enim præcepto legis positivæ admittitur exceptio causæ rationabilis. *cap. si quando de præscript. cap. fin. de consuet. S. Thom. 2. 2. q. 147. art. 3. ad 2. & ibidem Caiet. Sylu. in ver. lex n. 8. Abb. in c. 1. n. 4. de Treug. & pac. Nau. cap. 23. n. 43. ex quo inferunt Bonacin. loco cit. d. pun. 4. n. 41. Dian. par. 1. tract. 10. ref. 6. & alij, posse Populum, dum supplicat Principem pro remouenda lege, obligationem ipsius legis interim suspendere, donec iterum constiterit de voluntate Superioris**

§. V.

An standum sit consuetudini circa obseruantiam dierum festorum.

44 **H**AEC quæstio pœdet ab alia, qua quæritur, an dies festi noui testamenti sint iuris diuini, vel humani? nam alij putant, saltem dies dominicos iure diuino festiuos esse ita *Panorm. in cap. licet de ser. Angel. in ver. serie §. 43. quos refert Nau. in Man. cap. 13. num. 1. quam sententiam communem esse asseruit Sylu. in ver. Dominica quæst. 1. vers. Septimo: quod probant ex cap. licet de ser. vbi dicitur, quod tam veteris, quam*

quam noui testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputauit.

Alij uero asserunt, omnia Christianorum festa, etiam dies dominicos, solo humano iure fuisse in ecclesia introducta, ita *S. Tho. in 2. 2. q. 122. art. 4. & ibidem Caiet. vers. his igitur expeditis, & alij, quos refert, & sequitur Nauar. d. cap. 13. num. 1. Barbof. in cap. omnes. nu. 2. & in cap. quoniam. num. 2. de fer. & hanc esse communem DD. sententiam dicit Bonac. de legib. disp. 5. q. vn. in princip. n. 4. & ita tenent Recentiores omnes: idque probant, tum quia licet ius naturale, & diuinum præcipiant nobis, ut Deum veneremur, ac reueremur, non tamen definiunt tempus, quo in nouo testamento id facere teneamur, tum etiam quia obseruantia diei dominici, in noua lege succedit obseruantia Sabbathi non ex vi præcepti legis, sed ex constitutione ecclesie, & consuetudine Populi Christiani, ut *d. S. Thom. d. q. 122. art. 4. ad 4.* Vnde ad *rex. in d. cap. licet. de fer.* respondet Nau. loco cit. quod in nouo testamento, sicut in veteri, vnus de septem diebus debet obseruari, non tamen, quod hoc Deus præceperit in utroque, nam licet id præceperit in veteri testamento præcepto ceremoniali, in nouo tamen testamento in quo illud cessauit, à principio Apostoli auctoritate sua, & non lege diuina ceperunt diem dominicum obseruare, idemque facere fidelibus præceperunt ut dicit *etiā Suar. & Reginald. apud Bar-**

bof. in d. cap. licet. nu. 2.

45 Ex quo Doctores communiter inferunt, quod vnaquæq. Prouincia, seu Ciuitas obseruare tenetur festa eo modo, & tantum, quæ, quomodo, & quantum consuetudo ipsius præcipit obseruari, quia cum hoc præceptum sit humanum, potest humana consuetudine moderari, *cap. 2. de obser. Ieiun. & fin. de consuet. Nau. d. c. 13. num. 2. vers. infertur. 2. & cons. 5. de fer. Megal. var. resol. tom. 2. ref. 147. Dian. p. 1. tr. 15, & 1. Miscell. ref. 34. Caiet. 2. 2. d. q. 122. art. 4. vers. his igitur expeditis, ubi etiam dicit, quod non est opus videre, an consuetudo huiusmodi sit rationabiliter introducta, sed sufficit, quod ita fiat.*

46 Vnde excusant à mortali Opifices diebus vendentes calceos, vestes, vasa terrea, equos, & alia animalia, si talis ibi sit consuetudo à Prælati tolerata. *Nau. cons. 1. de fer. Caiet. loco cit. Azor. 2. par. lib. 1. cap. 27. num. 10. quem refert. & sequitur Megal. d. ref. 147. præsertim si talis consuetudo inducta sit in fauorem aduenarum, & rusticorum, qui alijs diebus non sine eorum incommodo, ac damno venire possunt. Immo Nau. loco cit. eos etiam excusat à peccato mortali, qui graue damnum paterentur, si cæteris vendentibus ipsi non venderent.*

47 Secundò ratione eiusdem consuetudinis excusant à mortali rōsores, ac molentes *Caiet. ubi sup. Nau. cap. 13. num. 9. & alij apud Dian. loco cit. ref. 34. ubi etiam addunt, quod seclusa consuetudin-*

ton-

- tōnfores ratione paruitatis ma-
 tenia non peccant, si barbam,
 vnius, aut alterius radant, neque
 molentes molendinis fluminum,
 vel ventorum, quæ sine magna
 occupatione molunt.
- 48 Tertiò excusant à præcepto
 audiendi missam puellas, vbi con-
 suetum est, quod non exeant, &
 alias mulieres: quæ consueuerunt
 vno mense è domo non exire,
 propter mortem viri *ita Caietan.*
2.2. d. q. 122. art. 4. vers. his igitur
expeditis, vbi etiam dicit, quod
 huiusmodi consuetudines funda-
 te sunt super libertate euangelica,
 qua non tenemur stricto iuri ve-
 teris legis de obseruatione festo-
 rum.
- 49 Quartò excusant muliones, qui
 iumentis oneratis suum iter ante
 diem festum bona fide inchoatum
 diebus festis non intermittunt,
 præsertim si eos ire contigerit ad
 partes remotas *Caiet. ibidē Nau.*
d. cap. 13. nu. 7. non tamen illis li-
 cet diebus iter inchoare,
vt dicunt citati DD. quamuis in
 hoc contrarium teneat *Dian. p. 1.*
tra. 15. ref. 36. si dicti muliones in
 deuandis, vel imponendis oneri-
 bus per spatium tantum vnius, vel
 alterius horæ se exercent.
- 50 Quintò, ratione huius consue-
 rudinis excusant vendentes publi-
 ca auctoritate pignora diebus fe-
 stis in locis, vbi emptores alijs
 diebus non comparent, ac etiam
 ius dicentes Rusticis, seu paupe-
 51 ribus, qui à suis seruilibus operi-
 bus desistere non possunt sine
 grauiori incommodo. *Caiet. loc.*
cit. Nau. d. cap. 13. num. 13. & alij
- quos refert, & sequitur *Bonacin.*
in tract. de legib. disp. 5. q. un. pun.
2. num. 10. vers. imitatur. Vnde
 excusant etiam rusticos contrahē-
 52 tes diebus festis, ac notarios, qui
 dictis diebus eorum contractus
 celebrant etiam cum iuramento
Rodriq. Laym. & alij apud Dian.
d. par. 1. tract. 15. ref. 34. vbi notat
 prohibitionem *c. 1. de fer.* intelli-
 gendam esse de iuramento iudi-
 ciali, non autem extraiudiciali,
 quia textus videtur loqui de iu-
 dicialibus actionibus; hinc Do-
 ctōres cōmuniter asserunt, quod
 si contractus, & instrumenta fiant
 53 diebus festis extra iudicium, va-
 lida sunt, si verò fiant in iudicio
 non solum prohibentur, sed etiā
 irritantur, nisi necessitas vrgeat,
 vel suadeat pietas *iux. text. in cap.*
conquestus eod. tit. de fer. & d. Sylu.
in ver. Domini: a quest. 3. & alij a-
puud Bonacin. d. pun. 2. n. 11. quam-
 uis dissentire videatur *Vulp. in*
Prax. Iudic. cap. 5. nu. 16. vbi dicit,
 quod obligatio penes acta curiæ
 stipulata die feriato in honorem
 Dei est valida, & paratam habet
 executionem.
- 54 Inquisitores verò contra hære-
 ticam prauitatem posse prædictis
 diebus acta conficere, notat *Bar-*
bof. in d. cap. conquestus num. 31.
- 55 Addunt etiam *DD. apud Bonac.*
d. tract. de legib. disp. 5. q. vn. pun. 2.
nu. 21. vers. imita p. quod die non-
 feriato recipi potest iuramētum,
 & postea die feriato dici testimo-
 nium, vbi talis consuetudo fue-
 rit legitimè præscripta *iux. cap. 2.*
de fer. vltimò obseruat Ricc. in
Prax. for. Eccles. par. 4. ref. 387.
 quod

- 56 quod Neap. etiã in causis ciuilib^o nõ impeditur diebus festis exequutio realis que fit sine causẽ cognitione, quia iã fuit iudicatum: & si exequutio realis fieri nõ potest, neque impeditur exequutio personalis similiter sine causẽ cognitione, quia vt plurimum debitorum, contra quos non potest fieri exequutio realis, sunt suspecti
- 57 de fuga: debitorum verò de fuga suspectos etiam festis diebus in carcerẽ detrudi posse dicit *Vulp. d. c. 5. num. 15. & communem dicit Barbof. in d. cap. conquestus nu. 28. de fer. vbi etiam notat, quod arbitrio Iudicis remittitur, quã suspicio in tali casu sit sufficiens.*
- 58 Sed notandum est, quod Episcopus potest supradictas consuetudines, & alias similes sua auctoritate reprobare ex constit. Pij V. incip. Cum primum, vbi antiquorũ canonum statuta renouãtur. *Nau. d. cap. 13. n. 9. Filliuc. tract. 27. c. 10. quest. 2. m. 180. & seq. Paulus Layman. lib. 2. tract. 7. c. 2. nu. 8 & alij quos refert, & sequitur Bonacin. d. disp. 5. q. vn. pun. 2. n. 10. Ricc. in prax. for. Eccles. par. 4. ref. 378. & 379. Vnde Episcopum posse prohibere nundinas, & mercatus, qui etiam ex antiqua consuetudine celebrantur, censuit Sac. Cong. teste *Quarant. in ver. dies festus Barbof. in c. 1. n. 5. de fer. & tũc Episcopo contradicente subditi non amplius excusantur à peccato ratione consuetudinis Nau. conf. 1.**
- 60 de fer. quod præcipue procederet si aperte constaret, huiusmodi consuetudines absque causa rationali fuisse introductas, vt *d. Ricc. loc. cit. leges enim canonice secundũ communem DD. sententiam per consuetudinem contrariam abrogari non possunt, nisi ex necessitate, aut pietate, aut alia causa, rationabili introducta fuerit, ac legitime præscripta c. fin. vbi DD. omnes de consuet. & tunc talis consuetudo non est extendenda, nec dilatanda, nec consueta post horam vespertinam extendi debent ad totam diem Caiet. ibidem, & alij apud Bonacin. loco cit. nu. 10. vers. hæc tamen; cum enim festi dies ad Dei cultum maximè pertineant, idèò diligenter procurare debent Ordinarij, vt eorum observatio augeatur, non diminuatur. Quare tales consuetudines vbi receptæ non sunt, neque sunt introducendæ, vt dicunt DD. quos refert. & seq. Bonacin. loco cit. vers. hæc tamen.*
- 63 Notandum 2. quod in casibus necessarijs, in quibus opera seruiliã licitè exercentur, non potest exigì pena, etiam si opus seruile fiat absque licentia, puta si vendantur comestibilia, vel aliã opera seruilia fiant tempore messis, vel vindemiarum, ac recollectionis fructuum iuxta cap. conquestus de fer. ac decretum Sac. Congr. apud *Quarant. loco cit. quia frustra precibus impetratur quod à iure cõmuni conceditur l. vn. C. de T. lib. 10. ita Ricc. in prax. for. Eccles. par. 4. ref. 384.*
- 64 Vnde absque Episcopi licentia præstari potest iuramentum pro pace, vel alia necessitate vt in c. significasti de elect. & in cap. 1. vbi glos. in ver. necessitate de fer. *Nau. d. cap.*

dict. cap. 13. n. 3. Bonacin. dict. pun. 2. n. 21. in fin.

65 Addit Ricc. in prax. ut supra d. par. 4. ref. 389. quod Episcopus tenetur credere eis, qui dicunt, se cum causa exercuisse opera seruilia diebus festis, modò sint viri probi, ac bonæ famæ.

Sed hæc procedunt, quando necessitas est certa, tunc enim opus seruile dictis diebus sine licentia fieri potest, cæterum in dubio semper petenda est licentia ab ordinario ut d. Vulp. in Prax. Iudic. for. Eccles. cap. 5. n. 7. Bonacin. de leg. disp. 5. q. vn. pun. 3. n. 14. Barbos. de offic. & pot. Episc. par. 3. all. 105. num. 40.

Deniq. obseruat Vulp. in prax. 67 Iudic. cap. 5. n. 10. quod prædicta constitutio Pij V. non est vsu recepta in ea parte, qua statuit, conducentes diebus festis animalia onusta esse puniendos pœna amissionis animalium: Vnde Sac. Cõg. iussit, ut restitueretur equus, quem quidam Episcopus venderat ex causa huiusmodi contrauentionis, prout refert idem Vulp. loco cit.

S. VI.

An Episcopus possit condere leges, seu statuta in sua Diœcesi.

68 Omnes concedunt, quod Episcopi possunt facere statuta etiam pœnalia, & ipso iure pœnam infligunt, ut constat ex cap. Vt animarum de constit. in 6. statu

69 ta verò huiusmodi non debent contrariari sacris canonibus, aut

ordinationibus Summorum Pontificum c. quod super his de maior. & obediens. quamuis d. iure hoc priuilegium habeant, quod si rationabilia sint, non censeatur illis derogatum per subsequentes Summorum Pontificum constitutiones, nisi in eis id expressè cauatur cap. 1. de constit. in 6. hæc autem

70 statuta, si ab Episcopo fiant in Synodo Diœcesana, sunt perpetua, & non expirant morte conditoris, ut dicunt DD. in cap. fin. de offic. legat. Sylu. in ver. statutum n. 9. & in ver. lex n. 4. & alij, quos refert, et seq. Barbos. de offic. & pot. Episc. par. 3. alleg. 93. n. 24. & in d. cap. fin. n. 3.

71 idemque dicendum est de Edictis Inquisitorum secundum sagund. & Auil. apud Dian. par. 4. tract. 5. 72 resol. 27. ac de gratijs ab Episcopo concessis, quæ similiter per eius mortem non expirant cap. si gratiosè de Rescript. in 6. nisi fortè ad beneplacitum cõcedantur, quia cum beneplacitum morte extinguatur, etiam gratiæ huiusmodi per mortem concedentis expirant ut in d. cap. si gratiosè: immò possunt eo casu quodocunque ab ipso concedente reuocari Barbos. loco cit. par. 2. alleg. 25. n. 55. & seq.

73 Aliæ verò ordinationes, seu edicta generalia, vel specialia ab Episcopo lata, seu promulgata extra Synodum temporanea sunt, & ideo extinguuntur per eius mortem, aut recessum cap. licet de offic. deleg. glõs. in c. à nobis 1. in ver. non nisi subditi de sent. excom. Bertachin. in tract. de Episcop. par. 2. lib. 4. q. 15. Ricc. in Decis. Cur. Neap. decis. 149. n. 1. par. 1. Sporell. decis. 14. num. 21.

quos

quos cum alijs refert, & sequitur
Barbos. de offic. & pot. Episc. par. 3.
74 all. 93. nu. 23. quod eo magis pro-
cedit in statutis, seu ordinationi-
bus, quæ sunt à Vicario Episcopi:
hæc enim per eius mortem, aut
per remotionem ab officio simili-
ter expirant iuxta doctrinã Bart.
in l. omnes populi nu. 8. ff. de iust. &
ur. vbi dicit, quod rectores, seu
Potestates Terrarum non possunt
facere ordinationes, nisi pro tem-
pore sui officij, & notat etiam Ge-
nuens. in prax. Archiep. cap. 1. n. 18.

75 Hinc infertur primò, quod ex-
communicatio, seu alia censura la-
ta per constitutionem, aut statutu
Synodale sæper durat arg. d. c. fin.
de offic. leg. glos. in d. cap. à nobis 1.
ver. non nisi subditi de sent. excom.
Barbos. d. par. 3. all. 93. nu. 24. secus
si censura lata fuerit per edictum
extra Synodum, quia tunc expi-
rat per mortem ordinarij, aut eius
remotionem ab officio Sylu. in
ver. lex. n. 4. Barbos. loco cit. d. all. 93.
n. 23. Nau. cap. 27. n. 2. vbi idem di-
cit de excommunicationibus, &
alijs censuris latis in mandatis visi-
tationum, nisi fortè quis durante
officio eius, qui censuram tulit, in
huiusmodi excommunicationem
inciderit, hoc enim casu remanet
adhuc excommunicatus etiam
post illius mortem, aut recessum,
ut notat etiam Genuens. dict. cap. 1.
num. 18.

76 Infertur secundò, quod licen-
tia delegata audiendi confesso-
nes non expirat mortuo, aut a-
moto delegante, quia est quædam
gratia Quara nt. in ver. cap. Sede
uacante quest. 1. c. ver. Secundò du

bitatur versus fin. Lezan. in Sum.
47. reg. tom. 1. cap. 19. nu. 10. & alijs
communiter, nisi Episcopus ad tẽ-
pus vitæ suæ, vel ad suum bene-
placitum approbasset, quia tunc
morte extingueretur d. c. si gratio-
sè de Rescript. in 6. Barbos. de offic.
& pot. Episc. par. 2. all. 25. num. 43.
secus si apposita fuerit clausula,
donec aliud decreuerit, aut do-
nec reuocauerit, vel si fuerit cõ-
cessa ad certum tempus, quod ad
huc expletum non esset, quia tunc
morte non expirat, nisi postea
fuerit ex causa, per successore re-
uocata Quar. loc. cit. aut si cõceda-
tur ad beneplacitum sedis Epif-
copalis, quia cum sedes ipsa non
moriatur, durabit perpetuò arg.
d. cap. si gratiosè de Rescript. in 6. &
ideo Religiosus si recedat à Dice-
cesi, in qua fuit simpliciter, &
absolutè approbatus, & postea i-
terum redeat, non tenetur no-
uam querere approbationem, etiã
si mutatus fuerit episcopus, in illa
Diœcesi Barbos. d. par. 2. alleg. 25.
num. 44. & 50. quia si successor
non reuocat, approbatio hoc ca-
su semper durat Lezan. in Sum.
tom. 1. d. cap. 19. num. 10. & ita in
praxi seruari dicit Rico. in Pra
for. Eccles. par. 4. ref. 316. vbi citat
Grass. dec. aur. lib. 1. c. 13. n. 49. Sa-
ch. de matr. lib. 8. disp. 18n. 72. Hen-
riq. in Sum. lib. 6. de Pœnit. cap. 6.
num. 7. Sayr. de Censur. lib. 7. c. 14.
num. 7. & alios.

78 Infertur tertio, quod litteræ
dimissoriæ ad ordines, cum con-
tineant gratiam iam factam, hoc
est licentiam iam concessam, vt
ad ordines quis promoueatur,
non

non expirant morte Episcopi concedentis, aut eius Vicarij, si ad id habeat speciale mandatum. *Nau. consis. de Rescript. Dian. par. 8. tract. 3. ref. 99. Megal. in ver. Capitulum Sede vacante. nu. 15. & alij apud Vulp. in Prax. Iudic. cap. 17. nu. 13. vbi num. 14. addit, quod etiãsi Vicarius Episcopi non habeat speciale mandatum, si tamen eius Antecessores talem habuerint facultatem, posset illas concedere inductus iusta credulitate, & ad id citat Mandos. in Reg. Cancell. 24. cap. 3. de malè promotis quest. 6. nu. 15. itã etiam dimissorie concessã à Capitulo Sede vacante elapso anno non expirant per aduentum noui Episcopi, nisi reuocentur. *Quarant. in ver. Capitulum Sede vacante quest. 10. vers. secundo dubitatur late Barbof. de offic. & pot. Episc. par. 2. all. 7. num. 24. Dian. d. par. 8. tract. 3. ref. 99.**

§ VII.

An Clerici ciuilibus legibus, aut statutis Laicorum subijciantur.

80 **I**N hac questione distinguendũ est, aut. n. lex ciuilis, siue statutum disponit specificè circa personas, & res ecclesiasticas, & tunc Clericos nullo modo ligat, etiãsi lex sit Ecclesiã fauorabilis. *Ecclesia S. Mariae, vbi Doctores omnes de Constit. Vnde totus titulus C. de Sacros. Eccles. & de Episc. & Cleric. vbi expressè de Ecclesijs clericis, & eorum bonis disponitur, est nullus ex notorio defectu*

potestatis iux. com. DD. opinio- nem, vt d. *Clar. in §. Emphytheusis vers. nec dicatur Abb. & omnes in d. cap. Ecclesia S. Mariae Vulp. in Prax. Iudic. cap. 43. num. 33. secus esset, quando lex ciuilis fundata esset super naturali ratione, quia tunc seruari debet non ratione legis, sed ratione iustitiã naturalis *Sylu. in ver. lex num. 15. aut quando est priuilegiatiua, quia concedere priuilegium non est signum superioritatis, cum etiam non subdito dari, & concedi possit *Syluester loco citato Laym. vt supra numer. 2. & alij communiter.***

82 Aut verò lex generaliter disponit non faciendo mentionem de Clericis, & tunc ex vi directiua, non coactiua ligat clericos, dummodò respiciat bonum commune, & sacris canonibus non repugnet *cap. lic. quoniam & c. de capitulis dist. 10. cap. 1. de Nou. op. nunt. Canoniste in d. c. Ecclesia S. Mariae Nau. cap. 23. numer. 88 Bonacin. in d. tract. de legib. disp. 1. q. 1. pun. 6. num. 29. Vulp. d. cap. 43. num. 33. & est communis opinio, vt d. *Dian. par. 1. tract. 2. ref. 8. quod intellige, dummodò sit fauorabilis, secus si esset præiudicialis *Sylu. in ver. lex num. 15. vbi etiam aduertit, quod quando lex generaliter disponens potest se habere ad commodum, & incommodum, non dicitur præiudicialis, vnde si statutum disponat, quod Primogenitus succedat, secundogenitus, licet sit Clericus, non succedet: similiter in statuto, quo masculi excludunt mulieres, non***

succederet mulier, licet sit effecta
 85 religiosa; & ratio est, quia leges
 generaliter promulgatae, & qua
 lacris canonibus non contradi-
 cunt, videntur approbatae ab ec-
 clesia cap. 1. de Nou. oper. nunt. vbi
 Papa determinat secundum deter-
 minationem iuris civilis Clar. in
 §. emphyteusis q. 28. vers. Nec di-
 catur Vulp. in prax. ut supra d. cap.
 43. num. 33. vbi dicit, quod etiam
 in clericis habent locum leges, in
 quibus agitur de Contractibus, de
 Tutela, de Successionibus, de hæ-
 reditate, & alijs, vbi de Clericis
 nulla fit mentio, ut tenet etiam
 Sylu. in ver. lex. num. 15.
 86 Hinc Doctores inferunt, quod
 Clerici expendentes pecuniam
 ultra taxam, seu valorem à Prin-
 cipe præscriptum, aut vendentes
 triticum maiori pretio, quam sit
 à Principe constitutum peccarent
 contra iustitiam, & ideo teneren-
 tur ad restitutionem, quia iure
 naturæ tenentur vendere iusto
 pretio, iustum autem pretium
 est, quod ab habente potestatem
 constituitur Nau. cap. 23. nu. 88.
 Bonacin. loco cit. num. 31. Vulp. d.
 cap. 43. nu. 32. quamuis puniri non
 possint à Principe laico, cuius
 edictum, vel legem violant, sed tan-
 tum à Iudice ecclesiastico & non
 minus cap. aduersus de Immunit. 89
 Eccles. glos. in cap. generaliter, in
 ver. necessitatis 16. q. 1. Genuens. d.
 cap. 74. nu. 3. Layman. loco cit. nu. 4.
 87 Iudex verò ecclesiasticus non
 tenetur punire clericos pœnis à
 lege civili, vel edicto Principis
 impositis, quia naturalis ratio, ex
 qua clerici ad seruandas huius-

modi leges adstringuntur, non
 magis vnam, quam alteram pœ-
 nam transgressionis infligit Bonac.
 de legib. disp. 10. q. 2. §. 1. num. 28.
 Genuens. io. o. cit. Dian. d. ref. 8. &
 alij communiter.

88 Verum in tali casu non lex ci-
 uilis, sed tantum ratio naturalis
 clericos ligat, ut d. Genuens. lo-
 co cit. num. 2. Barbos. in d. cap. Ec-
 clesia S. Mariae num. 4. de Constit.
 Lezan. in Sum. qq. reg. 10. 1. cap. 11.
 num. 16. & ideo Clerici non pos-
 sunt excedere mensuram iustæ à
 sæculari Principe taxatam, non
 quia ita statuit Princeps, sed quia
 pretium iustam est, & rationabi-
 le, ut d. Sylu. in ver. lex. num. 15. cõ-
 munis enim, & indubitata con-
 clusio est, non posse clericos vllis
 sæcularibus legibus subijci, nisi
 ab ecclesia sint approbatae cap. be-
 nè quidem dist. 96. cap. Ecclesia Sã-
 cta Mariae, vbi id notant omnes
 de Constit. etiam si adit commu-
 nis necessitas, & vtilitas d. cap. nõ
 minus & cap. aduersus de Immunit.
 Eccles. quamuis multum expedi-
 ret, ut iusta rerum pretia à Rep.
 seu Principe præscripta Episcopi
 edictis suis à Clericis etiam seruã-
 da proponerent, ut d. Nau. d. cap.
 23. num. 88. Genuens. ut sup. n. 2.
 & 3.

89 Ex dictis insertur, quod ec-
 clesia, seu Clericus hæres institut-
 us, etiãsi nõ conficiat inuentariũ,
 non tenetur ultra vires hære-
 ditarias iuxta text. in l. si te bonis, &
 l. fin. §. cum igitur C. de Iur. delib.
 quia cum huiusmodi leges sint
 præiudiciales Clericis, non cen-
 setur à iure canonico approbatae

Duar.

- Duard. in Bull. Cœn. lib. 2. can. 15. q. 17. num. 8. Mart. de Iurisd. par. 4. cent. 1. cas. 75. num. 5. & alij quos refert, & sequitur Diana par. 1. tr. 2. ref. 71. & ita etiam tenet Sylu. in ver. lex num. 15.*
- 90 Addit Bald. in cap. fin. de fid. Instrum. & alij, quos refert, & sequitur Vulp. in Prax. iudic. cap. 43. quod citatio, & acta coram Iudice seculari facta contra interesse prætendentes in confectio- ne inuentarij non afficiunt clericos creditores.
- 91 Infertur secundò, Clericos eadem ratione passiuè non ligari in re congrui seu retractus, ut decisu refert Ricc. in collect. decis. par. 1. collect. 171. neque statuto de causis compromittendis inter affines, vel alijs statutis laicorum, sed actiuè tantum ita vt possint clerici vt iure congrui, vel alio statuto fauorabili contra laicos, non autè laici contra Clericos Bald. conf. 3. lib. 1. Surd. conf. 2. n. 14. lib. 1 Franc. dec. 285. Car. de Grass. de effect. Cler. eff. 2. num. 414. & alij, quos refert & sequitur Dian. p. 3. tr. 1. ref. 43.
- 92 Infertur tertio, Clericos non comprehendi sub statuto Laicali prohibente extractionem frumèti, vini, & similibus extra territorium, etiamsi id fiat ob bonum commune, vt inde abundantia in ciuitate conseruetur Sylu. in ver. lex num. 15. Grammat. decis. 100. num. 15. Dian. par. 1. tract. 2. ref. 69. vbi citat. Mart. de Iurisd. par. 4. cas. 83. nu. 1. Io. de Amic. conf. 18. num. 17. Roland. lib. 4. conf. 61. num. 22. & alios.
- 93 Quæres, an leges, quæ non sunt pœnales, sed certam formam in contractibus præscribunt, comprehendant Clericos? affirmatiuè respondent communiter Doctores: id tamen prouenit ex generali iuris canonici consensu, & approbatione, & ideo actus finali solemnitate factus est inualidus potius ex iurisdictione ecclesiastica, quam ciuili Layman. loco cit. num. 4. Bonacin. d. tract. de legib. disp. 1. q. 1. pun. 6. n. 33. Lezan. in Summ. qq. reg. to. 1. cap. 11. n. 17. quod tamen non habet locum, vbi ius canonicum aliam formam præscribit, tunc enim præualet dispositio iuris canonici, vt dicunt citati DD. vnde in testamento ad pias causas sufficit numerus duorum, vel trium testium iuxta cap. cum esses de testam.

S V M M A R I V M.

- 1 Vicinus cogitur ad vendendas res proprias fauore Ecclesie, vel monasterij, illiusque ampliatione.
- 2 Idem priuilegiu competit pro scholis fabricandis, seminario puerorum, ac pro construenda domo Parochi.
- 3 Iudex non debet permittere, vt vicinus magnu patiatur detrimentum.
- 4 Vicinus non est cogendus si monasterium facile possit ex alio litere ampliari.
- 5 Vicinus cogitur ad locandam domum fauore monasterij.
- 6 Si Ecclesia edificetur in solo alieno cogitur similiter Dominus ad vendendum iusto pretio.